

Економічний потенціал енергозбереження: сутність, структура та методи оцінки

Предмет дослідження – проблематика детермінації категорії «економічний потенціал» в контексті формування структури та визначення методів оцінки економічного потенціалу енергозбереження будівельного підприємства.

Метою написання **статті** є систематизація теоретичного досвіду щодо визначення сутності, структури, методів оцінки категорії «економічний потенціал» та розробка схеми структурування економічного потенціалу енергозбереження будівельного підприємства.

Методологія проведення роботи. В процесі досліджень для розв'язання поставлених завдань використано методи наукового пізнання, системного підходу, синтезу, порівняння та узагальнення. Теоретичним базисом дослідження стали напрацювання у сфері управління економічним потенціалом.

Результати роботи. В статті за результатами проведеного дослідження запропоновано визначення категорії економічного потенціалу енергозбереження будівельного підприємства, сформульовано основні методи оцінки економічного потенціалу підприємства.

Висновки. На основі дослідження наукових підходів детермінації категорії «економічний потенціал» сформовано схему структурування економічного потенціалу енергозбереження згідно критерію можливостей виявлення резервів економічного зростання, систематизовано чинники формування економічного потенціалу енергозбереження будівельного підприємства.

Ключові слова: будівельне підприємство, економічний потенціал, енергозбереження, методи оцінки економічного потенціалу.

ДОРОШЕНКО В.М.

Экономический потенциал энергосбережения: сущность, структура и методы оценки

Предмет исследования – проблематика детерминации категории «экономический потенциал» в контексте формирования структуры и определения методов оценки экономического потенциала энергосбережения строительного предприятия.

Целью написания **статьи** является систематизация теоретического опыта по определению сущности, структуры, методов оценки категории «экономический потенциал» и разработка схемы структурирования экономического потенциала энергосбережения строительного предприятия.

Методология проведения работы. В процессе исследований для решения поставленных задач использованы методы научного познания, системного подхода, синтеза, сравнения и обобщения. Теоретическим базисом исследования стали наработки в области управления экономическим потенциалом.

Результаты работы. В статье по результатам проведенного исследования предложено определение категории экономического потенциала энергосбережения строительного предприятия, определены основные методы оценки экономического потенциала предприятия.

Выводы. На основе исследования научных подходов детерминации категории «экономический потенциал» сформирована схема структурирования экономического потенциала энергосбережения согласно критерию возможностей выявления резервов экономического роста, систематизированы факторы формирования экономического потенциала энергосбережения строительного предприятия.

Ключевые слова: строительное предприятие, экономический потенциал энергосбережения, методы оценки экономического потенциала.

Economic potential for energy savings: essence, structure and evaluation methods

Subject of research – the problems of determination of the category «economic potential» in the context of the formation of the structure and determination of methods for assessing the economic potential of energy saving construction company.

The purpose of writing the article is systematization of theoretical experience in determining the nature, structure, methods of assessing the category of «economic potential» and developing a scheme for structuring the economic potential of energy saving of the construction company.

Methodology of work. In the process of research, the methods of scientific knowledge, system approach, synthesis, comparison and generalization are used to solve the tasks. The theoretical basis of the study was the development of the field of management of economic potential.

Results of work. In the article, according to the results of the research, the definition of the category of economic potential of energy saving of the construction enterprise is proposed, the main methods of estimating the economic potential of the enterprise are determined.

Conclusions. On the basis of research of the scientific methods of determination of the category «economic potential», a scheme of structuring the economic potential of energy saving according to the criterion of possibilities of identifying reserves of economic growth has been formed, the factors of formation of the economic potential of energy saving of the construction enterprise have been systematized.

Key words: construction enterprise, economic potential, energy saving, methods of estimation of economic potential.

Постановка проблеми. Складний характер процесів соціально–економічної трансформації позначається на можливості стабільного функціонування та енергоефективного розвитку будівельних підприємств.

За даними експертів проекту Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), рівень енергоемності української економіки у 3–4 рази перевищує відповідний середній показник країн Європейського Союзу. Понад 40% енергоспоживання припадає на промисловість та торгівлю. В Україні існує понад 2 млн підприємств, більшість із них – малі та середні підприємства. Високі витрати на енергію обтяжують підприємства та знижують їхню конкурентоспроможність. Потенціал енергозбереження, особливо для малих та середніх підприємств, становить 30–50%. При енергоспоживанні українських підприємств на рівні ЄС енергозбереження складає близько 7,7 млн тне або 53,2 млрд. доларів [10].

Отже, в умовах сучасної енергоефективної модернізації будівельного сектору енергозбереження має розглядатися не тільки в контексті технологій, але й з точки зору актуалізації пошуку економічних

методів щодо оптимізації використання ресурсів та розробки механізмів стимулювання забезпечення енергозбереження підприємств. Вирішення цієї проблематики потребує значної уваги науковців щодо теоретичного узагальнення категорії «економічний потенціал енергозбереження» для ефективного використання та отримання стратегічного результату управління потенціалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика економічного потенціалу підприємства та визначення економічних аспектів його формування та управління всебічно відображено у дослідженнях низькі провідних вчених, зокрема, таких як І. Ансофф [1], О.В. Величко [5], Є.В. Лапін [7], О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк [11] та багато інших. Важливого значення набуває систематизація методів оцінки економічного потенціалу енергозбереження експертами світових організацій в контексті реформи у будівельному секторі України. Проте, наукова дискусія, на наш погляд, триває у напрямі дослідження теоретичних та практичних питань структурування економічного потенціалу енергозбереження з урахуванням багатоаспектної специфіки будівництва. Дослідження досвідчило, що недостатньо приділена увага саме розширенню трактувань кате-

горії «економічний потенціал», на основі яких базується сучасна економічна доктрина.

Метою написання **статті** є систематизація теоретичного досвіду щодо визначення сутності, структури, методів оцінки категорії «економічний потенціал» та розробка схеми структурування економічного потенціалу енергозбереження будівельного підприємства.

Виклад основного матеріалу. Актуальність проблематики економічного потенціалу енергозбереження набуває теоретичного та прикладного значення у сучасних умовах, які формують потребу адаптації організаційно-економічних механізмів забезпечення енергозбереження будівельних підприємств в контексті енергоефективного розвитку.

Досліджуючи значення потенціалу на рівні підприємства, американський учений І. Ансофф зазначав, що «потенціал для досягнення цілей організації в майбутньому є одним з кінцевих продуктів стратегічного управління. Стосовно фірми цей потенціал полягає з боку «входу» – у фінансових, сировинних і людських ресурсах, інформації; а з боку «виходу» – виробленої продукції і послуг, випробуваних з точки зору потенційної прибутковості; з набору правил соціальної поведінки, дотримання яких дозволяє організації постійно добиватися своїх цілей» [1].

Відзначимо, що у рамках дослідження проблематики Н. С. Краснокутська розуміє під потенціалом підприємства «можливості системи його ресурсів, здібностей і компетенцій створювати цінність для зацікавлених сторін». Тобто, у її визначенні категорії «потенціал» чітко простежуються його основні складові: ресурси, здібності та компетенції [8].

Автор погоджується з думкою О. В. Басюк, що потенціал характеризується наявними у економічного суб'єкта ресурсами, їх оптимальною структурою та здатністю бути ефективно використаними для досягнення визначеної мети [2].

Вивчення потенціалу з позиції часового аспекту висвітлено колективом дослідників на чолі з Лібановою Е. М. Відповідно, такі поняття, як ресурси, резерви та можливості, деталізують та уточнюють окремі складові потенціалу та визначають часові рівні його прояву. Зокрема, потенціал виступає у вигляді ресурсів та характеризує минуле, демонструючи сукупність накопичених властивостей, які надають змогу здійснювати певну діяльність. Відображаючи сьогодення, потенціал набуває значен-

ня резерву, тобто визначає практичну реалізацію наявних здібностей. Зорієнтованість потенціалу на розвиток у майбутньому поєднує наявний обсяг різноманітних ресурсів з «можливістю», «перспективами», а також «здатністю» та «спроможністю» до їх ефективного використання [11].

Враховуючи напрям дослідження, відмітимо підхід О.В. Величко, яка сформулювала таке визначення: «економічний потенціал – це здатність економічних суб'єктів здійснювати виробничо-економічну діяльність, виробляти продукцію, товари, послуги, задовольняти попит населення, суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва та споживання. Він залежить від кількості трудових ресурсів, якості їх професійної підготовки, виробничих потужностей підприємств або галузей, ступеня розвитку галузей виробничої сфери, досягнень науки та техніки, ресурсів [5].

На підставі критичного аналізу сучасних концепцій визначення сутності економічного потенціалу, економічний потенціал підприємства трактується Є.В. Лапіним як максимально можливий обсяг виробництва матеріальних благ та послуг, в умовах що забезпечують найбільш ефективно використання за часом і продуктивністю наявних економічних ресурсів. Зазначимо, що Є.В. Лапін виділяє наступні складові потенціалу: економічну, соціальну, екологічну та такі підсистеми як: кадровий потенціал, виробничий потенціал, інноваційний потенціал та організаційно-управлінський потенціал [7].

Автор погоджується з думкою В. І. Блонської, яка виділяє такі складові потенціалу підприємства: фінансову, інтелектуальну, організаційно-управлінську, науково-дослідну, виробничо-технологічну, маркетингову, інформаційно – методологічну [3].

О.І. Шаманська пропонує формування економічного потенціалу підприємства розглядати як загальну систему із визначними рівнями: національним, галузевим і підприємницьким у трьох сферах: техніко-технологічній, економічній і соціально-організаційній [14].

У свою чергу, Бугай В.З., Горбунова А.В., Ключова Ю.В пропонують наступне визначення: «Формування потенціалу підприємства – це виявлення стратегічних можливостей, ресурсів і резервів потенціалу, здатних підвищити рівень конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта. Варто враховувати, що сильні сторони є потенціалом підприємства, а слабкі – його резервом. Відповід-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

но, завдання підприємства полягає у використанні сильних позицій за одночасного усунення слабких сторін [4].

О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк системність потенціалу визначають як складну, динамічну, поліструктурну систему, агломерацію, що має певні закономірності розвитку, від уміння використати які вирішальною мірою залежить ефективність економіки, темпи та якість її зростання. Автори визначають структуру потенціалу як: маркетинговий потенціал, виробничий потенціал, управлінський потенціал, організаційний потенціал, кадровий потенціал [13].

Узагальнюючи ресурсний та результативний напрям аналізу економічного потенціалу, автор поділяє думку низки дослідників, що з позицій забезпечення стійкого функціонування підприємства доцільно об'єднання ресурсного та результативного підходів в комбінований ресурсно-результативний. На основі трактування сутності економічного потенціалу можна визначити основні методи оцінки економічного потенціалу підприємства (надано у таблиці).

Для вирішення поставлених завдань виокремимо, залежно від базового критерію, групи методів оцінки економічного потенціалу:

Методи непрямої оцінки; непряма оцінка економічного потенціалу підприємства проводиться з використанням фактичних значень показників, які характеризують результати його роботи.

Методи прямої оцінки; пряма оцінка економічного потенціалу підприємства, це оцінка можливостей підприємства в майбутньому

Серед методів оцінювання економічного потенціалу можна виділити: експертний, бальний, рейтинговий метод, метод аналогій, метод факторного аналізу, методи математичного програмування [7].

За підходом А. Л. Сабадирьової відзначається, що застосування системного підходу до організації потенціалу підприємства та його конкурентоспроможності дає змогу розширити уявлення про його сутність як відкритої системи, а саме: ресурси, виробничий процес, результати діяльності, зовнішнє оточення [9].

Доречно зауважити щодо необхідності корегування процесу формування економічного потенціалу відповідно до цілей підприємства та стадії життєвого циклу, враховуючи специфіку та структуру підприємства.

За результатами проведеного дослідження, з урахуванням специфіки будівництва, автор пропонує наступне визначення категорії економічного потенціалу енергозбереження будівельного підприємства – це комплексна система власних або залучених, матеріальних, фінансових, кадрових, інтелектуальних, природних ресурсів будівельного підприємства, оптимальне використання яких визначає перспективу стійкого економічного зростання та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Виходячи з вищевикладеного автором сформовано схема структурування економічного потенціалу енергозбереження згідно критерію можливостей виявлення резервів економічного зростання будівельного підприємства (рис. 1). В основі цієї моделі за ключовими ознаками систематизовано підходи:

- за об'єктною (категоріальною) складовою;
- за рівнем реалізованості потенціалу;
- за часовим періодом реалізації.

Виділимо у рамках структури економічного потенціалу енергозбереження дві підсистеми:

- потенціал ресурсів підприємства;
- потенціал організаційної структури управління;

Методи оцінки економічного потенціалу підприємства

Найменування методу	Характеристика методу
1. Метод оцінки ринкової вартості підприємства.	1.1. прибутковий, здійснюється виходячи з економічного результату; 1.2. ринковий, здійснюється на основі порівнювання з аналогічними підприємствами; 1.3. майновий, здійснюється на основі аналізу понесених підприємством витрат;
2. Метод комплексної рейтингової оцінки.	Базується на аналізі фінансово-господарської діяльності (показники рентабельності, ділової активності, ліквідності), розрахункові показники порівнюються з еталонними, що надає змогу досягнути певного рейтингу.
3. Метод оцінки фінансової діяльності підприємства.	Базується на наборі коефіцієнтів, які визначають фінансовий стан підприємства.

Сформовано автором на основі [7, 13].

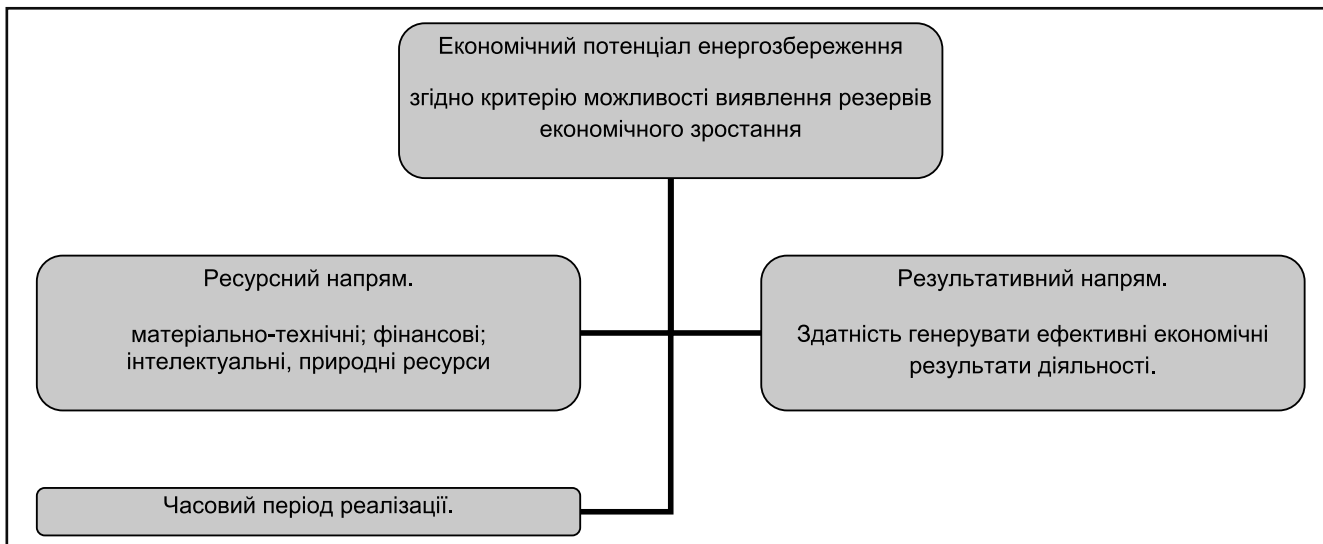

Рисунок 1. Схема структурування економічного потенціалу енергозбереження будівельного підприємства

Сформовано автором на основі 6,7,12,14

Компонентами структури виступають матеріальні, фінансові, кадрові, інтелектуальні, природні (як частина процесу виробництва) складові.

Враховуючи низку чинників формування економічного потенціалу енергозбереження будівельних підприємств, автором зроблена спроба систематизації на рівні підприємств та на рівні держави (представлено на рис.2, рис.3.)

З урахуванням профілю будівельного підприємства автор акцентує на суттєві відмінності пріоритетних складових економічного потенціалу енергозбереження. Наприклад, для виробничо-

го підприємства пріоритетними складовими є виробничо-технологічні, фінансові, кадрові. Для проектного бюро важливою є інтелектуальна та інноваційна спрямованість.

Оцінка економічного потенціалу енергозбереження дозволяє здійснювати обґрунтований вибір методів енергозбереження з урахуванням специфіки та можливостей будівельного підприємства. Змістом заходів є модернізація або оновлення обладнання, технологічних та інжинірингових процесів, застосування енергозберігаючих матеріалів на будівельному підприємстві. Усі ці заходи

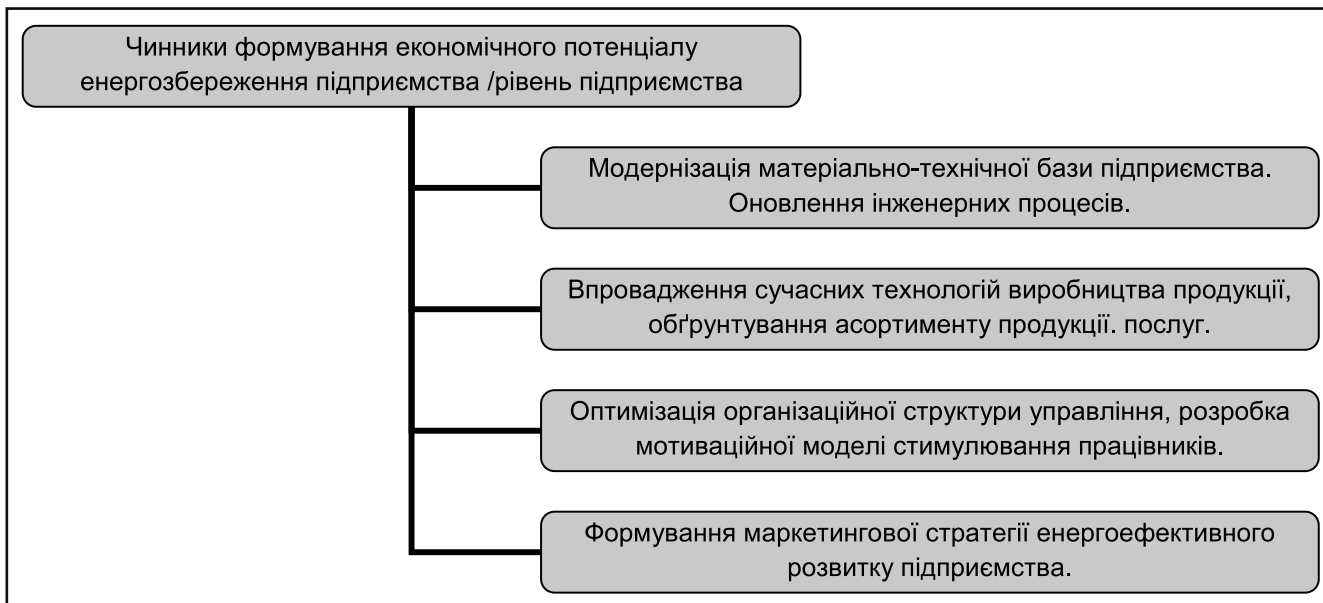

Рисунок 2. Концептуальна модель систематизації чинників формування економічного потенціалу енергозбереження будівельного підприємства/ рівень підприємства

Джерело [запропоновано автором]

Рисунок 3. Концептуальна модель систематизації чинників формування економічного потенціалу енергозбереження будівельного підприємства/ рівень держави.

Джерело (запропоновано автором)

спрямовано на забезпечення енергоефективного розвитку, що є потужним резервом підвищення конкурентоспроможності будівництва.

Управління економічним потенціалом енергозбереження потребує формування моделі бізнесу будівельного підприємства, яка ґрунтується на комплексній основі збалансованих елементів синергетичного потенціалу.

Висновки

Результати дослідження вказують на варіативність способів застосування категорії «економічний потенціал», дотепер немає офіційного термінологічного апарату та класифікації.

На основі дослідження надано авторське визначення категорії «економічний потенціал енергозбереження», репрезентовано схему структурування економічного потенціалу енергозбереження згідно критерію можливості виявлення резервів економічного зростання у діяльності будівельного підприємства, систематизовано чинники формування економічного потенціалу енергозбереження на рівні будівельного підприємства, на рівні держави.

Перспективи подальших наукових досліджень полягатимуть у напрямку формування системної взаємодії структурних складових економічного потенціалу енергозбереження будівельних підприємств.

Список використаних джерел

1. Ансофф И. Стратегическое управление : Сокр. пер. с англ. / Науч.ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. –519 с.

2. Басюк О.В. Сутнісна характеристика категорії «економічний потенціал регіону». Вісник соціально-економічних досліджень. 2009. №36. С. 244–249.

3. Блонська В.І. Вдосконалення обґрунтування стратегії формування потенціалу підприємства / В. І. Блонська, Ю.Ю. Радецький // Науковий вісник. Серія Інформаційні технології галузі. – 2008. – вип. 4. С.263–268.

4. Бугай В.З., Горбунова А.В., Ключева Ю.В. Теоретичні основи формування потенціалу підприємства // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №1. – С. 27–33.

5. Величко О.В. Сутність економічного потенціалу підприємства. Актуальні проблеми регіону. 2015. № 9. С. 15–20.

6. Жигунова О.А. Теорія та методологія аналізу і прогнозування економічного потенціалу підприємства: монографія. – ТД «Фінанси та кредит», 2010. – 140 с.

7. Лапін Є.В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління. Вісник СумДУ. Серія: Економіка. 2007. № 1. Т. 2. С. 63–71.

8. Краснокутська Н.С. Дефініція поняття «потенціал підприємства» в контексті розвитку мікроекономічної території / Н. Краснокутська // Вісник КНТЕУ. – 2008. – № 5.

9. Сабадирьова А.Л. Теоретичні основи організації потенціалу підприємства / А.Л. Сабадирьова // Економіст. – 2010. – № 1. – С. 34 – 35.

10. Проект «Консультавання підприємств щодо енергоефективності» Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GMBH. Режим доступу: <https://www.giz.de/en/worldwide/66605.html>

11. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: нац. доп. / за ред. акад.

НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвесика. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 776 с.

12. Управління потенціалом підприємства. Навч. посібник / І.З. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Расщупкіна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.

13. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.

14. Шаманська О.І. Загальна система формування економічного потенціалу / О.І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2 (92). – С. 109 – 114.

References

1. Ansoff I. Strategic Management: Soc. per. from english / Nauk.red. and aut prelude L.I. Evenco – Moscow: Economics, 1989. – 519 p.

2. Basyuk O.V. Essential characteristic of the category «economic potential the region». Bulletin of socio-economic research. 2009. №36. P. 244–249.

3. Blonskaya V.I. Improvement of the justification of the strategy of forming the potential of the enterprise / VI I. Blonskaya, Yu.Yu. Radetsky // Scientific Bulletin. Series Information Technology industry. – 2008 – Issue 4. P.263–268.

4. Bugai VZ, Gorbunova AV, Klyueva Yu.V. Theoretical foundations formation of enterprise potential // Visnyk of Zaporizhzhya National University. – 2011. – №1. – P. 27–33.

5. Velichko O.V. The essence of the economic potential of the enterprise. Actual problems of the region. 2015. No. 9. P. 15–20.

6. Zhigunova O.A. Theory and methodology of analysis and forecasting economic potential of the enterprise: a monograph. – TD «Finance and credit», 2010. – 140 p.

7. Lapin E.V. Economic potential of industrial enterprises: formation, evaluation, management. Sumy State University. Series: Economics. 2007 No. 1. T. 2. P. 63–71.

8. Krasnokutskaya N.C. Definition of the concept of «potential of the enterprise» in context of development of microeconomic theory / N. Krasnokutskaya // Visnyk KNTEU – 2008. – No. 5.

9. Sabadyreva AL Theoretical foundations of the organization of the potential enterprises / AL Sabadirova // Economist. – 2010. – No. 1. – P. 34 – 35.

10. Project for Advising Energy Efficiency Companies on Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GMBH. Access mode: <https://www.giz.de/en/worldwide/66605.html>

11. Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and Ukraine regions: national add / ed. acad. National Academy of Sciences of Ukraine E.M. Libanova, acad. NAAS of Ukraine MA Khvesika. Kyiv: DU IEP NAS of Ukraine, 2014.

12. Management of enterprise potential. Teaching manual / I.Z. Dolzhansky, T.O. Zagornaya, O.O. Removes, IM Gerasimenko, V.M. Raschupkina – K.: Center for Educational Literature, 2006. – 362 p.

13. Fedonin O.S. Enterprise Potential: Formation and Evaluation: Teaching. manual / O.S. Fedonin, I.M. Repin, O.I. Oleksyuk K.: KNEU, 2004– 316 pp.

14. Shamans'ka O.I. General system of formation of economic potential / // Current problems of the economy. – 2009. – No. 2(92). – p.109–114.

Дані про автора

Дорошенко Віолетта Миколаївна,

здобувач наукового ступеню кафедри організації та управління будівництвом Київського національного університету будівництва та архітектури
e-mail: violetta.doroshenko@gmail.com

Данные об авторе

Дорошенко Виолетта Николаевна,

соискатель научной степени кафедры организации и управления строительством Киевского национального университета строительства и архитектуры
e-mail: violetta.doroshenko@gmail.com

Data about the author

Violetta Doroshenko,

PhD Candidate Chairs of the organization and management of construction Kyiv National University Construction and Architecture
e-mail: violetta.doroshenko@gmail.com